

**PROFESOR KRYSZYNA BEDNARSKA-RUSZAJOWA
(1945-2008)**

Środowisko akademickie i badaczy dziejów książki i bibliotek z wielkim żalem przyjęło odejście Profesor Krystyny Bednarskiej-Ruszejowej – wybitnej uczoney, zamiłowanej w dydaktyce, „przyjaciela życia, ludzi i książek” (z nekrologu rodziny). Strata ta jest tym dotkliwsza, i to nie tylko dla macierzystego Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego (Instytut INiB UJ), że była osobą o wielkiej determinacji w prowadzeniu badań naukowych, powszechnie znaną, cenioną i szanowaną. Mimo ciężkiej przewlekłej choroby pracowała cały czas aktywnie i efektywnie, była pełna inicjatyw i wykreowała rozległy, interesujący, interdyscyplinarny program badawczy, związany z pograniczem książki, bibliotek i literatury pięknej. Plany te zdążyła tylko w części zrealizować, a i tak dorobek poświadcza jak bardzo zasłużyła na uznanie i jak znaczny wniosła wkład do nauki polskiej. Najlepszym dowodem aktywności intelektualnej jest ostatnia praca Profesor, opublikowana w „Przebiegu Bibliotecznym” w 2008 (1 nr, recenzja) z datą nadesłania maszynopisu 5 lutego 2008 r., czyli zaledwie dwa miesiące przed śmiercią.

Odejście Jej dotknęło boleśnie nie tylko Rodzinę, ale i wielu przyjaciół i współpracowników, zwłaszcza z kręgu Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Uniwersytetu Wrocławskiego, z którymi bardzo się żyła w trakcie 35. wspólnych lat działań. Była powszechnie lubiana ze względu na życzliwość dla otoczenia i pogodę ducha, oraz podziwiana za hart woli i uśmiech, bez słowa skargi znoszenie przeciwności losu od początku lat dziewięćdziesiątych XX w.: przeszczep wątroby, długoletnie leczenie w szpitalach w Krakowie, Warszawie, Szczecinie, Zakopanem. Wspomagała ją w tych ciężkich chwilach, staraniami ratującymi życie, wielu ludzi dobrej woli na czele ze społecznością akademicką Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz JM Rektorem UJ prof. dr hab. Franciszkiem Ziejką i śp. prof. dr hab. Kazimierzem Janickim, ordynatorem Kliniki Chorób Wewnętrznych Uniwersytetu.

Profesor Krystyna Bednarska-Ruszajowa urodziła się 14 października 1945 r. w Bieczu, gdzie ukończyła Liceum Ogólnokształcące, zmarła w Krakowie w dniu 15 kwietnia 2008 r. Studia wyższe w Uniwersytecie Jagiellońskim (filologia polska 1963/64-1967/68) związały jej karierę zawodową i naukową z macierzystą uczelnią i Krakowem. Opiekunem Jej pracy magisterskiej z literatury (*Ideał rycerza – świętego w poezji staropolskiej*), a następnie doktorskiej, ale już z pogranicza badań nad dziejami książki (*Książka, literatura, czytelnictwo na łamach „Monitora” 1765-1785, 1980 r.*) w Instytucie Filologii Polskiej UJ – był prof. dr hab. Stanisław Grzeszczuk. Ową zmianę kierunku zainteresowań badawczych wyraźnie reprezentuje książka habilitacyjna: *Od Homera do Jana Jakuba Rousseau. W kręgu lektur profesorów krakowskich* (Nagroda Rektora UJ). Docenili efekt tych humanistycznych zainteresowań i badań recenzenci przewodu habilitacyjnego: profesorowie Stanisław Grzeszczuk, Elżbieta Aleksandrowska, Andrzej Cieński; przewód został przeprowadzony na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego (1991 r. – dyplom doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowo-technicznej). Właśnie Rada tego Wydziału wystąpiła o otwarciu przewodu profesorskiego, który został zakończony pozytywnie w 2007 r. Niestety, nie było dane Profesor doczekać podpisu Prezydenta... Recenzentami w przewodzie profesorskim w zakresie nauk humanistycznych (bibliologia) byli profesorowie: Barbara Bieńkowska, Elżbieta Gondek, Hanna Tadeusiewicz, Janusz Tondel, Anna Zbikowska-Migoń, a przewodniczącym Komisji prof. dr hab. Krzysztof Migoń.

Kariera dydaktyczna i naukowa Profesor Krystyny Bednarskiej-Ruszajowej jest wzorem do naśladowania, jak uczelnie i środowisko akademickie wspierają zdolnego, ambitnego uczonego, umożliwiając rozwijanie jego badań, a w krytycznych chwilach ze zdrowiem podają pomocną dłoń.

Profesor pierwsze zawodowe zetknięcie z biblioteką zawdzięcza Bibliotece Jagiellońskiej, gdzie pracowała pięć lat (1968-1973) po objęciu tam stanowiska wicedyrektora przez prof. dr. hab. Stanisława Grzeszczuka, później współtwórcy z prof. dr. Janem Baumgardtem kierunku bibliotekoznawstwo i informacja naukowa na Uniwersytecie Jagiellońskim. W tym czasie współpracowała przy redagowaniu „Biuletynu Biblioteki Jagiellońskiej” oraz *Bibliografii pisarzy polskich w źródłach XVI-XVIII w.*

Powołanie nowego kierunku studiów „Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa” przy Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego na przełomie 1973/1974 r. pozwoliło Jej odkryć nową pasję, której pozostała wierna całe życie – zamiłowanie do dydaktyki akademickiej i to z wielkim pożytkiem dla kolejnych pokoleń studentów tego kierunku. Wspominała kiedyś, gdy była już złożona chorobą na łóżku szpitalnym, że radośnie śniła o sali pełnej studentów i o sobie prowadzącej wykład... w Zakładzie, potem Katedrze, wreszcie od 1996 r. Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa na Wydziale Zarządzania i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego pracowała od 1973 r. do przejścia w 2007 r. na wcześniejszą emeryturę w związku ze stanem zdrowia. Pełniła funkcje kierownika Studium Podyplomowego Bibliotekoznawstwa (1981-1986), zastępcy dyrektora Instytutu w latach 1996-1999, kierownika Zakładu Książki i Jej Funkcji Społecznej (1996-2002). Wykształciła 2 doktorów (Andrzej Dróżdź i Beata Janik), 65 magistrów oraz 22 licencjatów, opublikowała ponad 60 tytułów prac naukowych (w tym 9 wydawnictw zwartych i 7 publikacji zagranicznych; spis bibliograficzny znajduje się na stronie WWW Instytutu INiB UJ). Brała udział w wydaniu dwóch podręczników: *Podstawy bibliotekoznawstwa i informacji naukowej* (wspólnie z W. Pindlową i M. Kocójową, dwa wydania 1980 i 1982) oraz *Poradnik metodyczny do nauki przedmiotu „Proseminarium z bibliotekoznawstwa i informacji naukowej”* (1981, wspólnie z M. Kocójową). Zajęcia dydaktyczne, wysoko ocenione przez studentów w anonimowych ankietach, prowadziła z przedmiotów: „Biblioteka i książka w procesie komunikacji społecznej, cz. 1. – do oświecenia” oraz „Teoria i historia

kultury" (wykłady), „Podstawy bibliotekoznawstwa”, „Źródła informacji” oraz seminaria i proseminaria. Na kanwie działań i doświadczeń dydaktycznych opracowała monografię pt. *Uczyć – bawić – wychowywać. Książka i jej funkcja społeczna w Polsce w okresie oświecenia* (2004, Nagroda Rektora UJ). O silnych związkach z Instytutem INiB UJ świadczy opracowanie kilku artykułów z dziejów placówki, upamiętniających rozwój studiów, wspomnieniowo-jubileuszowych o pracownikach, konferencjach, etc. Jej dokonania na Uniwersytecie Jagiellońskim zostały wyróżnione medalem Komisji Edukacji Narodowej (1997) i Złotym Krzyżem Zasługi (1990). Równolegle prowadziła żywą działalność w Towarzystwie Badań nad Wiekiem Osiemnastym (współzałożyciel), Polskim Towarzystwie Bibliologicznym – Oddział w Krakowie, Grupie Doradczej ds. Budowy Biblioteki PAT w Krakowie, Zespole ds. Specjalności Humanistycznych przy Ministerstwie Edukacji Narodowej (1997-1999), pracowała w jury Konkursu Wiedzy o Krakowie, w „Solidarności” UJ (od 1981 r., 2005-2006 przedstawiciel w Radzie Instytutu INiB UJ).

Interesujący i rzetelnie opracowany, o silnej podbudowie źródłowej, dorobek naukowy Profesor Krystyny Bednarskiej-Ruszałowej, głównie z bibliografii i historii książki, jest ciekawy i inspirujący ze względu na nowe ujęcia (historia kultury czytelnictwa), prowadzone badania interdyscyplinarne, zwłaszcza z pogranicza bibliologii i historii literatury, jak i dotyczące związków z kulturą niemiecką i promocją kultury polskiej za granicą. Rozmach badaniom naukowym umożliwiły wyjazdy studyjne do Niemiec (Brema, Bochum, Heidelberg, Marburg, Wolfenbüttel), Wielkiej Brytanii, Litwy, Bułgarii, zawsze połączone z poszukiwaniami naukowymi w materiałach źródłowych oraz z wykładami.

Opracowania bibliograficzne objęły teorię (też w kontekście księgoznawstwa) i zastosowania praktyczne umiejętności bibliograficznych. Z teoretycznych opracowań wyróżnia się tutaj artykuł *Metoda bibliograficzna i jej zastosowanie*, opublikowany w pracy zbiorowej Instytutu INiB UJ (1990), jak i z metodologii badań nad czytelnictwem uczonych okresu oświecenia (1993; w języku litewskim *Knygotyra*, 1997). Dodać tu należy pokaźny dorobek recenzenta – systematyczne prowadzenie stałej rubryki pt. „Z teorii i metodologii księgoznawstwa oraz dyscyplin pokrewnych” w „Studiach o Książce” od 1984-1993, czyli do zakończenia publikowania tego czasopisma. Przypomnieć też trzeba przegląd: *Nowe metody w badaniach nad dawną książką* (1996) oraz ostatnio, wspomnianą już recenzję pracy zbiorowej pod red. Dariusza Kuźminy książki pt. *Bibliologia* (2008). W opracowaniach tych można odnaleźć jasno wyłożoną kwintesencję poglądów teoretycznych Uczonej, poszukującej osadzenia badań nad książką i biblioteką w szeroko pojętej kulturze, z uwzględnieniem roli procesów komunikowania w społeczeństwie europejskim.

Poważnym wkładem do nauki są zestawienia bibliograficzne, poczynając od bardzo obszernego wyboru z Polskiej Bibliografii Bibliologicznej, opublikowanego w Niemczech pt. *Das polnische Buchwesen. Bibliographische Einführung* (Frankfurt nad Menem: Peter Lang 1994 seria: „Arbeiten und Bibliographien zum Buch- und Bibliothekswesen” 11), z obszernym autorskim wstępem w języku niemieckim, udatnie promującego badania prowadzone w Polsce (4119 pozycji bibliograficznych). Książka ta została wyróżniona nagrodą Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich im. Adama Łysakowskiego (1996). Przyczynkami do niej są artykuły opublikowane w Polsce w latach 1991-1995. Z mniejszych zestawień bibliograficznych należy wspomnieć: spis treści „Biuletynu Biblioteki Jagiellońskiej” (1976 wspólnie z W. Berbelickim), zestawienie problematyki książki na łamach „Monitora” (1984), bibliografię prac Małgorzaty Stolzman (1988), *Archiwa i biblioteki kościelne w publikacjach polskich* (1999 wspólnie z M. Janiak).

Najpoważniejsze dokonania naukowe Profesor Krystyny Bednarskiej-Ruszałowej są związane z publikacją w różnej formie materiałów źródłowych, o znaczeniu pierwszorzędym dla dziejów i kultury polskiej, najczęściej związanych

z historią kultury czytelnictwa epoki oświecenia. Ten zwarty program badawczy został zasygnalizowany artykułem *Michał Hieronim Juszyński – bibliograf i bibliofil 1760-1830* (1976); wynikami badań nad „Monitorem” – najważniejszym warszawskim czasopismem społeczno-politycznym z lat 1765-1785 (cykl artykułów z lat 1980-1985), opracowaniem opartym na bibliotecznej dokumentacji wypożyczeń *Kultura czytelnicza profesorów krakowskiej Szkoły Głównej Koronnej* (1984). Wydania niemieckiego doczekało się opracowanie wileńskiej księgi wypożyczeń bibliotecznych z obszernymi indeksami i identyfikacją bibliograficzno-biograficzną czytelników (1239 poz.), dokonaną w książce pt. *Bücher und ihre Leser in Wilna am Anfang des 19. Jahrhunderts: „Journal der Ausleihungen der Bücher aus der Bibliothek der Wilnaer Universität (1805-1816). Eine bibliographisch-buchwissenschaftliche Untersuchung* (Frankfurt nad Menem: Peter Lang 1996, seria: „Arbeiten und Bibliographien zum Buch- und Bibliothekswesen” 13) oraz uzupełniające opracowania wydane na Litwie (1997 *Knygotyra*) i w Polsce (1993). Do ważnych artykułów opublikowanych za granicą należą: *Die nationalsozialistische Bibliothekspolitik in Polen während des Zweiten Weltkrieges* (1989) oraz *Forshungsstand zur Geschichte polnischer Privatbibliotheken im 18. Jahrhundert* (1994), oba artykuły wspólnie opracowane z Janem Pirożyńskim oraz *Graf Jan Potocki in der Herzoglichen Bibliothek in Wolfenbüttel* (1994). Z opracowań w języku polskim nowe wiadomości i interpretację przynoszą: *Zainteresowania czytelnicze J. Lelewela w okresie wileńsko-warszawskim* (1992); *Książki zakazane w odbiorze czytelniczym oświeceniowych uczonych* (1992); *Między Leibnizem, Lessingiem i Ebertem: Herzog August Bibliothek w Wolfenbüttel jako centrum oświecenia, tolerancji i demokracji* (1995) oraz *Z badań nad czytelnictwem uczonych: Luwik Häusser (1818-1867) – niemiecki liberał czasów Bismarcka przy pracy nad genezą pierwszego rozbioru* (1995).

Kolejny etap badań Profesor Krystyny Bednarskiej-Ruszałowej był związany z poszerzeniem zainteresowań naukowych związanych z wiadomościami o bibliotekach i książkach w piśmiennictwie polskim na XIX i XX w., ze względu na prace w projektach badawczych KBN. Profesor prowadziła dwa projekty: 1996-1998 „Opisy bibliotek w polskich utworach literackich” oraz 1999-2002 „Biblioteki i książki w pamiętnikach polskich”. Potrafiła swoją pasją i przykładem zachęcić do uczestniczenia w tych pracach kolegów i studentów z Instytutu INiB UJ. Wyniki publikowała sukcesywnie, ukazując dojrzały warsztat badawczy od założeń metodologicznych po syntezy faktograficzne. Wstępem było zestawienie bibliografii i obszerny, przeglądowy artykuł metodologiczno-bibliograficzny ukazujący nowy kierunek badań na świecie, czyli kompleksowe badania opisów bibliotek w utworach literackich. Zostały te opracowania opublikowane w materiałach ze zorganizowanej przez Profesor ogólnopolskiej konferencji naukowej w Koninkach w 1997 r. na temat *Biblioteki i książki w literaturze* (1999, praca zbiorowa, red. K. Bednarska-Ruszałowa). Pokłosem zbierania cytatów na ten temat w polskim piśmiennictwie było także powstanie obszernej bazy bibliograficznej (w posiadaniu autorki) oraz książek autorskich: *Biblioteki i książki w pamiętnikach polskich XVIII-XX w. Rekonesans źródłowy* (2003) oraz *Biblioteki w literaturze polskiej* (2006), jak i artykułów o Zuzannie Rabskiej (2004 i 2005).

W bogatym dorobku edukacyjnym i naukowym podkreślić należy zgodnie z konstatacją Profesor, że: „praca naukowa była i jest moją pasją i stanowi ważną część życia” (*Autoreferat* 2007, s. 8). Profesor Krystyna Bednarska-Ruszałowa stanowi bowiem rzadki we współczesnych czasach przykład uczonego, prowadzącego konsekwentnie i rzetelnie własny odkrywczy program badawczy, skupiony na pierwszoplanowych tematach dla dziejów książki oraz bibliotek, i w myśl sformułowanych przez siebie i ogłoszonych drukiem założeń metodologicznych. Wielka to szkoda, że nie będzie tych badań kontynuować... W uroczystym pożegnaniu na krakowskim cmentarzu w Batowicach w dniu 21 kwietnia 2008 r.

towarzyszyło Jej wiele osób. Przemówienia podkreślające zasługi Profesor i pełne osobistego ciepła wygłosili: prof. dr hab. Michał du Vall, dziekan Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej, a w nowej kadencji od 2008 r. prorektor Uniwersytetu Jagiellońskiego; prof. dr hab. Krzysztof Migoń w imieniu środowiska wrocławskiego, któremu Profesor zawdzięczała inspiracje edukacyjne i badawcze; oraz szczególnie pełne serdeczności – dr hab. Maria Próchnicka, dyrektor Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego i ks. dr Jan Bednarczyk, dyrektor Biblioteki PAT w Krakowie. Szczerym smutkiem emanowały liczne kondolencje nadesłane z całej Polski. Pragnę dołączyć do nich bardzo osobistą refleksję i serdeczną myśl, bowiem razem od początku współpracowałyśmy przy tworzeniu i przekształcaniu ośrodka krakowskiego studiów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej UJ, dyskutowałyśmy nad problemami naukowymi, cieszyłam się Jej sukcesami, wspólnie uczestniczyłam w spotkaniach oficjalnych i nieoficjalnych; towarzyszyłam dorastaniu i magisterium syna – Przemka; dzieliłam wielką radość z narodzin ukochanego wnuka Profesor – Wojciecha, któremu dedykowała jedną z książek; starałam się wspomagać w czasie choroby Ją i Jej wzorowego Męża – Adama, pełnego poświęcenia i bardzo wobec Niej opiekuńczego. Zostanie w pamięci mojej i wielu znających Ją osób, jako Osoba zawsze pełna entuzjazmu i radości życia, zawsze sumiennie podejmująca zadania, bardzo ambitna, znająca swoją wartość, ale nie afiszująca się sukcesami, wierząca w ludzi i chętna do pomocy, pogodna i zawsze zadbana, ciesząca się towarzystwem współpracowników i studentów, starająca się uczestniczyć w miarę sił we wszystkich wydarzeniach i bardzo starająca się o dobry *image* Instytutu INiB UJ, Rodziny – własnej i „instytutowej” oraz przyjaciół.

Zachowam na zawsze wspomnienie Twojego „Dziękuję” przysłanego przez Internet w marcu 2007 r., kiedy już nie mogłaś pojawić się w Instytucie INiB UJ na moich uroczystościach jubileuszowych. Będzie Cię Krysia bardzo brakowało...

Maria Kocójowa
Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytet Jagielloński

Tekst wpłynął do redakcji 28 kwietnia 2008 r.